

"PROLETAREC."

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Isnik in izdajatelj:

Jugoslovanska delavska tiskovna družba
v Chicago, Ill.

Naročniki: Za Ameriko \$1.00 na leto, 50c na pol leta. Za Evropo \$2.00 na leto, \$1.00 na pol leta.

Opisni po dogovoru. Pri spremembi številke je polovica novega naznani tudi STARI naročnik.

PROLETARIAN

PUBLISHED EVERY TUESDAY, by
South Slavic Workers' Publishing Company,
Chicago, Ill.

SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada,
\$1.00 a year, 50c for half year. Foreign countries
\$2.00 a year, \$1.00 for half year.
ADVERTISING RATES on agreement.

KASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC",
587 So. Center Ave., Chicago, Ill.

231

GOSPODARSKA KRIZA.

Sredi gospodarske krize smo! Banke, pokajo, delodajalci odpustajo delavce, ker ne dobijo na bankah potrebne denarja, da bi plačali delavce.

Kdo je to zakrivil? Morda kakšna politična stranka? Ali so to krizo zakrivil demokrati? Saj od leta 1892 sem vpiljeje republiki: "Volite nas, ako hočete, da se bode delo s polnim parom!" Ali je to priporočilo republiki resnično? Ne!

Ko so bili demokrati na krmilu smo imeli gospodarsko krizo. Danes imamo republikansko vladno, pa tudi gospodarsko krizo. Kaj iz tega sledi?

Iz tega se učimo, da nobena kapitalistična stranka — demokratična ali republikanska — ne more odvrniti gospodarskih kriz, ker jih prouzroča kapitalizem, ko jega ponižni dekli sta obe stranki — demokratična in republikanska.

Tega pa dandanes večina delavcev ne ve, ker drugače bi bilo nemogoče, da bi delavci volili kapitalistično — demokratično ali republikansko. Delavci so toraj sami krivi vsaj neposredno, ako se vračajo periodično gospodarske krize, ker s svojimi glasovi ob času volitev sami zahtevajo, da se ohrani kapitalistični način proizvodnje, ki je oča gospodarskih kriz.

Seve, marsikateri delavec bode rekel: Socialisti pravite, da je kapitalizem — kapitalistični način proizvodnje prouzročitelj gospodarskih kriz, ne da bi svojo trditv podpirali z dokazi.

Današnja kriza se ne razteza le po Zdr. drž., ampak čuti se krizo že tudi v Evropi. Banke v Hamburgu so sledile prve za ameriški. Danes pokajo že v Portugalu in kdo ve, če jutri ali po jutrajšnjem že ne bodo pokale v Franciji, Nemčiji in Avstriji, ako gospodarska kriza ne preneha.

Krize se ne prikazujejo slučajno, ampak jih povzroča kapitalizem. Odkar je prišel kapitalistični način proizvodnje — sredi minelega stoletja — so se pričele gospodarske krize ponavljati periodično. Nekateri narodni ekonomisti so trdili, da so gospodarske

DELAVCI!

Denar ni zgubljen.

Kupite "stock" Jugoslovanske Delavske

Tiskovne Družbe in

postanite lastniki edinega slovenskega delavskega tednika v

Ameriki. Delnica stane \$10. Plača se lahko v dveh obrokih po \$5. Pišite za pojasnila.

Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

PROLETAREC

Boj za svobodo govora v Seattle, Wash.

Poroča Ivan Šolar.

Seattle, Wash. okt. 1907. Pri tej priliki se zahvaljujem sodruku Petriču za dva poslana mi letaka, ktera sem začuden čital. Jaz sem mislil, da so pri svobodomiselnih S. N. P. J. socialisti v pravem pomenu besede, a žal, iz letakov razvidim, da se pri enotni nabačaju tudi taki, ki so bolj podobni takozvanim "krščanskim socialistom".

Razložek med socialistom in "krščanskim" socialistom je pa ta, da je prvi vedno za pravico, dočim je drugi tudi za graft. Prvi gradi, drugi razdira. Marsikaj mi še sili iz pod peresa, toda opustim to. Povedati imam mnogo več zanimivega v našem boju tu v Seattle, kakor razvidite iz sledečega.

Naš tukajšnji boj, kateri se bje za svobodo govora — kakor sem že pred več meseci poročal v "Proletarcu" — se še vedno nadaljuje in sicer tako energično, da je vse mesto pokoneč. Če bi hotel ta boj nadrobno opisati, rabil bi celo številko "Proletarca"; podati hočem torej le približno sliko.

Seattleški socialisti (revolucionarni) se borijo za svobodo govora; za ono svobodo, ktero nam jamči konstitucija naše svobodne republike; shajanje in govor na prostem, na ulici. Ne samo tu v Seattle, temveč skoraj v vseh mestih po Združenih državah imajo socialisti pravico se shajati in govoriti javno delavskim slojem. Nezavednega delavca je težko dobiti v dvorano, kjer se pivo ne toči. Povedati mu je torej treba zunaj na prostem, koder slučajno gre in se ustavi, da je izbrbljan in prevarjen vedno in povsod, dokler dela za mezo drugim ljudem in dokler voli kapitaliste na prominentna mesta, kakor so Roosevelt, župan v Seattle, bivši župan v San Franciscu, E. E. Schmitz, in drugi. In te pravice, svobode govora, da bi javno in odkrito povedali svoje mnenje na ulici, te pravice seattleški socialisti ne smemo biti deležni. Župan W. H. Moore in policijski prvak Wap-penstein sta mnenja, da socialisti povzročajo "trouble" avtoritetam: agitirajo za štrajke itd. Zato je treba vsakega takega govornika poslati v bastiljo, kadar se pokaže kje na uličnem voglu. In Wappie je začel svojo gonjo.

Sodrug J. B. Osborne bil je minoli mesec štirikrat aretiran, ko je skušal govoriti na ulici. Prvič je bil prost, a drugič je moral plačati \$10, tretjič \$50 in četrtič \$100 kazni. V treh slučajih se mu in dovolilo poročstvo (bond), zato je moral ostati do obravnave v zaporu. Ravno tako se je zgodilo tudi z sodrugom Titusom. Bil je dva dni v ječi. Osborne, kateri je do malega slep in ga na vseh potih spremlja žena, je po zneje odkril, kako srednjeveško sramotno se postopa v tukajšnji mestni ječi. Celice so brez ležišča, brez stola, tako da je moral Osborne 18 ur stati na nogah, dokler ga niso odvedli k obravnavi. Tla celice so kamnitomokra in polna razne golazni in mrčesa; smradu in kužnih baci-lov je toliko, da jetnik lahko v najkrajšem času zboli. V celicah bi ne smelo biti prostora več ko za šest oseb, a stlačijo jih noter čez dvajset. Ta bastilja je navadno polna ljudi, kateri so se "pregrešili" čez mestne ordinace — Wappenstein jih imenuje: hoboes — kakor n. pr. pijanost, prepir, razgrajanje, pretep, ali če kdo pljune na ulični hodnik itd. Za te prestopke več denarna kazen, a kdor ne more plačati, tega navadno obsodijo najmanj za 30 dni k takozvanemu "chaingangu". To so prisiljeni, ali bolje rečeno: uklenjeni delavci. S temi žrtvami se postopa uprav sramotno in sužniško. Delati in ležati na celinskih tleh morajo v eni in isti obleki; čistega perila jim ne dajo dokler ne odslužijo kazen. Mislim si moramo, da te sirote nič kaj prijetno ne diše, ko po tride-

Za raznovrstne tiskovine,

kakor: pismen papir in kuverte s firmo in naslovom, računske liste, vizitnice, business-karte, letake, plakate, trgovska vačila; dalje pamflete, knjižnice, društvena pravila, udinske knjižice, vstopnice za veselice, kuverte itd. se obrnite na

"Proletarca"

587 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

Naročene tiskovine izdelujemo v unijski tiskarni in sicer točno, dobro in po zmernih cenah.

Preskrbimo tudi prevode iz angleškega, nemškega itd. v slovenščino in naobratno.

Priporočamo se zlasti sodružnim socialističnim klubom in bratskim društvom pri S. N. P. J. v nabavo potrebnih tiskovin.

Sodrug! k sodrugom!

GOSTILNA, dobro in vedno prešimi pijačami, unijskimi smodkami in prosti prigrizkom.

Dvorane za društvene seje, svatbe, zabavne večere, veselice itd.

Potujoči rojaki vedno dobro došli

Priporočam se vsem v mnogobrojen obisk

Frank Mladič

587 So. Center Ave., Chicago, Ill.

jim ostudni mrčes izsesa še ostalo kapljo krvi.

Za omejitve japonskega priseljevanja se je zadnji čas največ trudil A. E. Fowler, urednik neke mesečne revije. Toda kapitalisti so ga razglasili blaznim in ga siloma odvedli v blaznico; tam je bil par tednov. Končno se mu je posrečilo pobegniti iz blaznice na kar se je zatekel k socialistom v Seattle. Fowler je dober govornik in bo brez dvoma še veliko koristil naši stranki.

V 9. številki "Proletarca" sem videl ima W. T. Mills iz Seattle, Wash. Ta človek — morda ste že kaj več slišali o njem, sodrug urednik — se imenuje socialista, a na shodih pa delavcem priporoča v volitev od kapitalistov pečeno "Labor Party"; tako je vsaj delal v Victoria, B. C. Ko je tudi v Vancouver, B. C., agitiral za to lažidelavsko stranko, so ga ondodni socialisti postavili pod kap. Taisti Mills se je zdaj, ko se tukajšnji revolucionarni socialisti bore za svobodo govora, izrazil v seattleški "Saturday Evening Tribune", ktere urednik je, da je bedasto lajati izza uličnih voglov. O škandalu, ki ga je izvršil župan nad zdravstvenim uradom radi tukajšnje okužene bastilje, je pisal ta bodi-socialist samo v dveh vrsticah, med tem ko so se celo drugi neosocialistični listi zgrajali nad onim početjem. Tak prijatelj zatiranih delavcev je ta Mills.

Mnogo, jako mnogo bi lahko še omenil, toda vem, sodrug urednik, da se Vam bo zdel še ta nek prevelik za mali list "Proletarec". Reči moram le to: da boj za svobodo govora v Seattle se bo nadaljeval. Ako pa župa "Nemor" in Wapp mislita, da bota zatlra socializem, se jak motita. Nič njima ne pomagaj, podla sredstva niti milijoni v blagajnah, socialisti se bodo tudi nadalje posluževali javne besede na prostem, magari morajo za to tudi segniti v ječi.

KAKO PRIDE VAŠ DENAR NAJVARNEJE V STARI KRAJ?

Če ga pošlete po Mohor Mladiču, 617 So. Center ave., Chicago, Illinois. On je v zvezi z g. Salomonem v New Yorku in pošilja denar točno, varno in zanesljivo stari kraj.

Ako potujete v stari kraj, želite koga svojih sorodnikov prijateljev vzeti v Ameriko, potem istotako kupite vozni list pri Mohor Mladiču. On preskoči dobro in hitro vožnjo po najnižjih cenah.

Mohor Mladič,

Tudi vzrok

A.: "Kaj misliš, kolo je zaklivil sedanjo finančno in gospodarsko krizo?"

B.: "Solnčne pege."

